

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата юридичних наук, доцента Омельчук Любові Василівни
на дисертацію Григорука Володимира Олександровича
«Кримінальні процесуальні засади участі захисника під час
досудового розслідування щодо народного депутата України»,
підготовленої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Ступінь актуальності обраної теми «Кримінальні процесуальні засади участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України» обумовлена потребою забезпечення дієвості гарантій прав і свобод учасників кримінального провадження, що є основоположним завданням правової держави. Особливої уваги в цьому контексті заслуговує реалізація права на захист осіб, що наділені особливим правовим статусом, серед яких окрема група – народні депутати України, оскільки їхня участь у кримінальному провадженні, з огляду на виконувану функцію представництва та наявність передбачених Конституцією України гарантій, потребує спеціального процесуального регулювання. Наявність такого статусу зумовлює конфлікт між конституційним принципом рівності перед законом та потребою в додаткових гарантіях недоторканності. Це, у свою чергу, вимагає від сторони захисту, зокрема захисника, не лише високої професійної компетентності, а й ефективного використання правових інструментів для протидії можливим зловживанням під час досудового розслідування.

Як зауважує дисертант, останніми роками в Україні простежується зростання кількості кримінальних проваджень, у яких підозрюваними виступають народні депутати. Такі справи нерідко супроводжуються політичною напруженістю, інформаційним тиском та ризиками використання кримінального переслідування як форми політичної боротьби. У таких умовах роль захисника набуває особливої ваги — як гаранта процесуальної рівноваги та конституційних прав підозрюваного.

Попри це правове регулювання участі захисника в досудовому розслідуванні щодо народного депутата України, яке б враховувало саме особливості статусу такої підозрюваної особи, залишається фрагментарним і недостатньо визначеним, зокрема, в питаннях особливостей участі в слідчих (розшукових) діях, порядку повідомлення про підозру, застосування запобіжних заходів тощо. Відсутність чіткого та уніфікованого механізму породжує ризики порушення принципів справедливого судочинства, змагальності та рівності сторін. Крім того, міжнародно-правові стандарти, зокрема практика Європейського суду з прав людини, вимагають від держав-учасниць забезпечення ефективної участі захисника навіть у провадженнях щодо осіб з особливим публічним статусом. У цьому зв'язку виникає потреба в науковому осмисленні й уніфікації підходів до реалізації кримінальних процесуальних засад участі захисника в таких справах, що й ставив перед собою за мету дисертант, обираючи наукове завдання.

З огляду на зазначене, дослідження кримінальних процесуальних засад участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України є надзвичайно актуальним та необхідним як для теоретичного осмислення, так і для удосконалення практики реалізації конституційних гарантій у кримінальному провадженні. Тому актуальність теми дисертаційного дослідження Григорука Володимира Олександровича та визначених ним завдань для наукового пошуку не викликає сумнівів.

Актуальність дисертаційної роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як державним, так і відомчим пріоритетам наукового забезпечення протидії злочинності в Україні. Напрямок дисертаційного дослідження ґрунтується на положеннях відповідно розділу II Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, ухваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023; п. 14 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року №

454); Пріоритетних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23); тема дослідження узгоджується з п. 3.4.2.14–3.4.2.16 Переліку основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2019–2023 роки, затверджених постановою Президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 року № 30.

Тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 30 листопада 2021 року (протокол № 22), розглянута та схвалена Координаційними бюро відповідного відділення Національної академії правових наук України (2022). Тему дисертації уточнено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 25 червня 2024 року (протокол № 14).

З цих міркувань є підстави стверджувати, що дисертаційне дослідження Григорука Володимира Олександровича на тему «Кримінальні процесуальні засади участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України» має комплексний характер, важливе теоретичне та прикладне значення для вдосконалення гарантій реалізації права на захист під час досудового розслідування щодо народного депутата України, а тому має високий рівень актуальності.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані автором, у своїй більшості є обґрунтованими та переконливими. При їх обґрунтуванні використане широке коло наукових джерел, а також результати вивчення значного масиву емпіричного матеріалу. Також автором використовувались джерела не лише кримінального процесуального спрямування – окремі аспекти визначеної проблематики досліджувались на основі джерел з кримінального права, криміналістики, кримінології та інших правничих наук.

Високим є теоретичний рівень викладу матеріалу та обґрунтування одержаних результатів, автор вдало застосував різноманітні методи наукового пізнання, ґрунтовно проаналізувавши законодавчі акти, слідчу і судову практику, коректно дискутує з іншими вченими, які досліджували раніше суміжні питання, аргументовано викладаючи власну позицію, на підставі чого сформував теоретичні висновки та практичні рекомендації, що є вагомим внеском у доктрину кримінального процесу, маючи достатній ступінь наукової новизни. Переважна більшість висновків та пропозицій дисертанта заслуговують на схвалення та підтримку.

Достовірність отриманих у дослідженні результатів підтверджується в тому числі ґрунтовною емпіричною базою, що включає статистичні та аналітичні матеріали Офісу Генерального прокурора України за період 2019–2024 років, Всесвітнього економічного форуму за період 2021–2024 років; анкетування 321 респондентів (112 адвокатів, які були захисниками в кримінальному провадженні (у Вінницькій, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Рівненській, Харківській, Хмельницькій, Чернівецькій областях та м. Києві), 56 слідчих суддів, 48 прокурорів (з них 38 прокурорів Офісу Генерального прокурора та 10 – Спеціалізованої антикорупційної прокуратури), 47 детективів Національного антикорупційного бюро України, 58 слідчих центрального апарату Державного бюро розслідувань). Крім того, проведене дослідження ґрунтується на проведенні критичного аналізу значної кількості законодавчих та наукових джерел (245 найменувань на 31 сторінці).

В цілому дисертаційне дослідження Григорука В.О. характеризується аргументованістю та достатньою обґрунтованістю пропонованих висновків та рекомендацій, що підтверджено належними емпіричними даними.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є одним з перших у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням, яке висвітлює теоретичні положення та практичні рекомендації щодо забезпечення ефективної участі захисника під час досудового

розслідування щодо народного депутата України, у якому надано пропозиції з удосконалення кримінального процесуального законодавства України, а також представлено низку положень і висновків, які становлять наукову новизну, зокрема:

вперше:

– запропоновано внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України в частинах: надання права стороні захисту оскаржувати ухвалу слідчого судді на проведення особистого обшуку народного депутата України, а також проведення обшуку в його чи членів його сім'ї (у разі підозри вчинення народним депутатом України кримінального правопорушення чи його причетності до вчинення кримінального правопорушення) житлі чи іншому володінні, якщо не було досягнуто мети обшуку, визначеної в ст. 234 Кримінального процесуального кодексу України; визнання недопустимим доказом у результаті скасування ухвали слідчого судді на проведення особистого обшуку народного депутата України, а також проведення обшуку в його чи членів його сім'ї (у разі підозри вчинення народним депутатом України кримінального правопорушення чи його причетності до вчинення кримінального правопорушення) житлі чи іншому володінні;

– розроблено поняття «кримінальні процесуальні засади участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України» та «запобіжні заходи, які застосовуються до народного депутата України на етапі досудового розслідування»;

– завдяки вивченню зарубіжного досвіду, аргументовано доцільність внесення змін у національне законодавство щодо: закріплення принципу (засади) «рівність адвокатів та неприпустимість їх дискримінації» у Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; заборони допиту народних депутатів України з тих фактів, які були їм довірені як членам представницького органу; надання права помічнику адвоката-захисника ознайомлюватись з матеріалами кримінального провадження за дорученням захисника в порядку ст. 221 та 290 Кримінального процесуального кодексу

України; заборони затримувати народного депутата України під час пленарних засідань у залі Верховної Ради України, а також викликати його на допит чи проводити інші процесуальні дії під час запланованого пленарного засідання Верховної Ради України;

– аргументовано доцільність доповнити абзац 2 ч. 2 ст. 4822 Кримінального процесуального кодексу України після словосполучення «застосування інших заходів» словосполученням «і проведення процесуальних дій», що забезпечить чіткість та однозначність його тлумачення;

– процедуру участі захисника під час повідомлення народному депутату України про підозру у вчиненні кримінального правопорушення;

удосконалено:

– наукові положення щодо переліку слідчих (розшукових) дій, які обмежують права і свободи народного депутата України, що проводять з дозволу слідчого судді, та клопотання, проведення яких мають бути погоджені Генеральним прокурором (особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора);

– теоретичне обґрунтування важливості присутності захисника під час проведення допиту народного депутата України, а також збирання доказів захисником шляхом ініціювання проведення допиту свідка;

– структуру залучення захисника на початковому етапі досудового розслідування щодо народного депутата України;

– наукові рекомендації щодо особливостей здійснення захисту під час проведення слідчих (розшукових) дій та негласних (слідчих) розшукових дій з урахуванням правового статусу народного депутата України, дотримання гарантій діяльності якого передбачено Кримінальним процесуальним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами;

набуло подальшого розвитку:

– окремі положення участі захисника під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо народного депутата України, у контексті особливостей збирання доказів стороною захисту та уповноваженими

службовими особами сторони обвинувачення, а також оцінки результатів проведення таких процесуальних дій;

- напрями діяльності захисника під час реалізації функції захисту на початку досудового розслідування щодо народного депутата України;

- завдання захисника після повідомлення народному депутату України про підозру, забезпечуючи спростування такої підозри;

- процедура залучення захисника під час затримання народного депутата України за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення;

- структура правової основи участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України (нормативно-правові акти; рішення Конституційного Суду України, постанови Верховного Суду та практика Європейського суду з прав людини);

- визначення особливостей діяльності захисника під час застосування запобіжних заходів до народного депутата України.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Теоретичні результати та висновки проведеного дослідження відображено у 11 наукових публікаціях, серед яких 5 статей у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 6 доповідей – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та круглих столах. Окремі положення дисертаційної роботи впроваджені у практичну адвокатську діяльність, освітній процес та наукову діяльність.

Достатньо обґрунтованою, логічною та послідовною є визначена автором структура дисертації, яка зумовлена предметом, метою та завданнями дослідження. Робота складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (245 найменувань на 31 сторінці) і 6 додатків на 61 сторінці. Загальний обсяг дисертації становить 292 сторінки, з них основного тексту – 199 сторінок..

У вступі автором чітко та логічно обґрунтовано вибір теми дослідження, окреслено сучасний стан та проблеми, виділено невирішені проблемні питання, охарактеризовано необхідність розв'язання суперечностей, які зумовлюють актуальність дослідження. Автор висвітлив мету, об'єкт, предмет дослідження, сформував основні завдання, визначив методологічні та теоретичні основи, охарактеризував методи дослідження, розкрив наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, представив відомості про впровадження та апробацію результатів дослідження, а також вказав структуру та обсяг дисертації.

У Розділі 1 «Теоретичні та правові основи дослідження кримінальних процесуальних засад участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України» автором досліджувалася теоретико-методологічні основи участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України. Дисертантом проаналізовано роль захисника в кримінальному процесі, зосереджуючи увагу на його функції під час досудового розслідування. Підкреслюється, що саме ця стадія є критично важливою для реалізації прав підозрюваного, адже на цьому етапі відбувається збирання основного доказового матеріалу. Відзначено, що у випадку з народними депутатами України участь захисника ускладнюється специфікою їхнього правового статусу, гарантованого Конституцією. Це передбачає додаткові гарантії недоторканності, що впливають на можливість проведення окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, зокрема затримання, обшук, допит тощо. Аргументовано, що за таких умов захисник має виступати не лише професійним представником інтересів клієнта, але й гарантом дотримання принципів законності, справедливості, змагальності та рівності сторін.

Також автором розглянуто поняття «кримінальні процесуальні засади» як ключову категорію дослідження, для чого проведено лінгвістичний, юридичний і доктринальний аналіз цієї конструкції. Зазначено, що засади виступають своєрідним методологічним каркасом, який визначає напрям, межі

та стандарти здійснення кримінального провадження. Це — основоположні ідеї та принципи, які пронизують усе кримінальне процесуальне законодавство, формують правову основу для реалізації прав, у тому числі на захист. Дисертант узагальнює наукові підходи до визначення процесуальних засад, підкреслюючи відсутність їх повного нормативного переліку в КПК України. Попри це, практика застосування норм свідчить про визнання певного усталеного переліку засад, які мають фундаментальне значення для правосуддя. В роботі детально досліджено праці науковців, які класифікують та аналізують зміст засад, розкривають їх зв'язок із завданнями кримінального провадження та правовим статусом учасників процесу, зокрема захисника.

Здійснюючи огляд наукових джерел, дисертант доходить висновку, що участь захисника має не лише процесуальне, але й конституційне значення, при цьому відмічає недостатню деталізацію прав та обов'язків захисника при захисті осіб зі спеціальним статусом, зокрема народних депутатів, а також вказує на необхідність розширення повноважень захисника щодо збору доказів, участі у слідчих (розшукових) діях та контролі за дотриманням прав підзахисного.

Автором ретельно розглядаються як міжнародні джерела правового регулювання діяльності захисника, так і досвід окремих національних юрисдикцій у регулюванні порядку притягнення до відповідальності народних депутатів. При цьому наголошується на складності імплементації міжнародних стандартів у національне правове поле, особливо у справах щодо народних депутатів, де відчутний конфлікт між публічним інтересом і особистими гарантіями. Автором підкреслюється, що у випадках із народними депутатами така регламентація має враховувати положення як кримінального процесуального права, так і норм, що регулюють статус парламентарів. Це забезпечує баланс між ефективним правосуддям і гарантіями парламентської діяльності.

Розділ 2 «Забезпечення участі захисника в кримінальному провадженні щодо народного депутата України на початковому етапі досудового розслідування та під час проведення слідчих і негласних

слідчих (розшукових) дій» присвячено детальному аналізу організаційно-процесуальних особливостей участі захисника в кримінальному провадженні щодо народного депутата України на початковому етапі досудового розслідування та під час проведення слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій. Так, дисертант доводить, що функція захисту на початковому етапі досудового розслідування щодо народного депутата України є критично важливою для забезпечення законності кримінального процесу та охорони конституційних прав особи з особливим статусом. Ґрунтовно розкривається поняття функції захисту, її співвідношення з іншими процесуальними функціями, обсяг прав та обов'язків захисника, особливо в контексті специфіки статусу народного депутата. Вказано, що залучення захисника має відбуватись відразу після набуття особою статусу підозрюваного або ще до цього — з моменту надання правничої допомоги. Основна увага приділена процесуальним діям, які захисник може та повинен здійснити на ранній стадії провадження: від конфіденційного побачення до подання клопотань, збору доказів і моніторингу дотримання прав підзахисного. Автор наголошує, що особливе значення має рання участь захисника для недопущення процесуальних зловживань і захисту від політично вмотивованого переслідування.

Крім цього дисертант акцентує увагу на тому, що чинне законодавство не гарантує своєчасного включення захисника до кримінального провадження, особливо до моменту повідомлення про підозру, що суттєво обмежує його можливості захисту. Це створює ризики неефективного захисту та можливість порушення прав народного депутата. З урахуванням результатів емпіричного дослідження (анкетування слідчих, детективів, прокурорів, суддів та адвокатів), сформульовано пропозиції змін до ст. 52 КПК України щодо обов'язкової участі захисника у справах проти народних депутатів. Узагальнено, що участь захисника на початковому етапі досудового розслідування не лише забезпечує реалізацію права на захист, а й є дієвим

інструментом контролю над дотриманням законності з боку органів досудового розслідування.

Також дисертант звертає увагу, що участь захисника у проведенні слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні щодо народного депутата України має принципове значення для дотримання процесуального балансу і захисту прав особи з особливим конституційним статусом. Підкреслюється, що така участь є не лише реалізацією права на захист, а й засобом контролю за законністю дій сторони обвинувачення. Автор дисертації обґрунтовано вказує на складність трактування законодавчих норм, зокрема оціночних понять («достатні відомості», «можливість досягнення мети»), що створює простір для зловживань з боку органів досудового розслідування. Також акцентовано увагу на недосконалості правового механізму оскарження ухвал про обшук щодо народного депутата, який фактично позбавляє його ефективного засобу юридичного захисту на досудовій стадії.

Аналізуючи практику реалізації прав захисника під час окремих СРД, таких як допит, обшук тощо, дисертант формулює конкретні рекомендації щодо дій адвоката перед, під час і після проведення слідчих (розшукових) дій. Як наслідок проведеного критичного аналізу, автор висуває низку пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства, зокрема про надання права апеляційного оскарження обшуків, уточнення термінології в ст. 482² КПК України та розширення процесуального статусу адвоката, що зміцнить гарантії захисту народних депутатів під час досудового розслідування шляхом активного і своєчасного залучення захисника.

Крім цього, дисертантом розкрито нормативне регулювання, підстави, методи й процедури здійснення НСРД, а також особливості використання їхніх результатів як доказів у кримінальному процесі, зокрема, охарактеризовано юридичну природу правових і фактичних підстав проведення НСРД, розмежування функцій суб'єктів розслідування та проблемні ситуації, пов'язані з випадковим виявленням участі народного депутата під час вже дозволених дій. Акцентовано увагу, що питання допустимості доказів у таких

випадках викликає дискусію, а судова практика поки що не є усталеною, хоча більшість фахівців схиляється до визнання таких доказів недопустимими. Тому дисертант вказує на важливу роль захисника як гаранта реалізації прав народного депутата України під час НСРД, зокрема, при доступі до матеріалів НСРД, а також можливості виявлення процесуальних порушень у доказуванні. Особливу увагу приділено процесуальному інструментарію адвоката та підкреслено, що захисник має володіти не лише знаннями з теорії кримінального процесу, а й практичними навичками з аналізу негласних слідчих (розшукових) дій, оскільки такий комплексний підхід до забезпечення гарантій прав народного депутата через діяльність захисника дозволяє збалансувати інтереси правосуддя та особи, забезпечуючи правову визначеність і справедливість у провадженні.

У Розділі 3 «Особливості участі захисника під час проведення процесуальних та інших дій у кримінальному провадженні щодо народного депутата України» здобувач, на основі аналізу слідчої та судової практики, аналізу результатів анкетування узагальнює, кримінальні процесуальні засади участі захисника під час повідомлення народному депутату України про підозру у вчиненні кримінального правопорушення полягають у виконанні захисником завдань: з виявлення порушень органами прокуратури кримінальної процесуальної процедури здійснення повідомлення про підозру; забезпечення оскарження повідомлення про підозру народному депутату України.

Дисертант акцентує увагу, що під час здійснення повідомлення про підозру народному депутату України про вчинення ним кримінального правопорушення захиснику, окрім загальних вимог, які висуваються до повідомлення про підозру, необхідно перевірити: чи здійснення комплексу дій відбулось лише такими суб'єктами: Генеральним прокурором, виконувачем обов'язків Генерального прокурора, а також заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури; чи наявності письмового доручення лише уповноважених осіб, передбачених у п.

2 ч. 1 ст. 481 Кримінального процесуального кодексу України, прокурор вчинив такий комплекс дій (або окремі його етапи): складення процесуального документа «Повідомлення про підозру», його вручення, повідомлення та роз'яснення процесуальних прав особі, якій повідомили про підозру, внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань; чи доручення уповноважених осіб, передбачених у п. 2 ч. 1 ст. 481 Кримінального процесуального кодексу України, щодо здійснення повідомлення про підозру було виписане лише прокурору; чи прокурору було законно доручено здійснити весь комплекс дій щодо здійснення повідомлення народному депутату України про підозру, чи лише його окремі етапи, адже, якщо без письмового доручення прокурором було зроблено інші етапи здійснення повідомлення про підозру, то вони не відповідатимуть законному процесуальному порядку, що призведе до не набуття процесуального статусу підозрюваного народним депутатом України; чи є прокурор, якому доручили здійснити повідомлення про підозру народному депутату України, процесуальним керівником, або чи включений він до групи прокурорів у цьому кримінальному провадженні; чи у випадках здійснення повідомлення про підозру прокурором за письмовим дорученням уповноважених осіб, передбачених у п. 2 ч. 1 ст. 481 Кримінального процесуального кодексу України, процесуальний документ «Повідомлення про підозру» є погодженим останніми із зазначенням їх підписів; чи виконував обов'язки Генерального прокурора перший заступник Генерального прокурора під час здійснення повідомлення про підозру або винесення доручення щодо виконання таких дій іншому прокурору.

Також автором охарактеризовано процесуальну регламентацію діяльності захисника під час застосування запобіжних заходів до народного депутата України, яка включає: здійснення захисником перевірки щодо достатності доказів, якими обґрунтовано підозру народному депутату; перевірку захисником достатності підстав застосування конкретного запобіжного заходу; збирання доказів щодо спростування підозри та

подальшому їх представленні слідчому судді; перевірку спеціальної процедури застосування запобіжного заходу до народного депутата України; побудову ефективної лінії захисту та її дотриманні під час розгляду питання щодо застосування запобіжного заходу до народного депутата (зокрема, здійснення захисником дій щодо застосування менш суворого запобіжного заходу, ніж клопоче сторона обвинувачення).

Узагальнено, що процесуальна регламентація діяльності захисника потребує вдосконалення в частині його обов'язкового залучення під час затримання народного депутата України за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення без дозволу слідчого судді, адже це забезпечить додаткову гарантію захисту прав і свобод народного депутата України, зважаючи на його професійну діяльність.

Дисертант доводить, що залучення захисника одразу після затримання народного депутата України без дозволу слідчого судді сприяє ефективному захисту прав і свобод народного депутата України, адже в цьому процесі захисник одразу зможе з'ясувати, чи було затримання законним і чи проведена процедура затримання відповідає вимогам Кримінального процесуального кодексу України. У разі виявлення порушень уповноваженими службовими особами під час затримання народного депутата України, захисник зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України (забезпечити фіксацію таких порушень у протоколі затримання особи, подання відповідних заяв і клопотань до протоколу, фіксацію таких порушень за допомогою технічного засобу на відповідний носій, звернутись зі скаргою до прокурора, слідчого судді).

У висновках дисертації сформульовано наукові положення та одержані результати, що в сукупності спрямовані на вирішення важливого наукового завдання з розроблення теоретичних положень і науково обґрунтованих рекомендацій щодо реалізації кримінальних процесуальних засади участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України.

Загалом, дисертаційна робота Григорука В.О. справляє позитивне враження, оскільки автор сформував переважно цілісне й обґрунтоване уявлення про сучасний стан і перспективи розвитку кримінальних процесуальних засад участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Одночасно із численними здобутками та позитивними положеннями виконаного дослідження, загалом позитивно оцінюючи дисертаційну працю, зосередимо увагу на *окремих суперечностях та дискусійних положеннях*, які, на наш погляд, потребують або додаткової аргументації, або роз'яснень під час публічного захисту дисертації, зокрема:

1. Розкриваючи положення підрозділу 1.1 дисертаційного дослідження автор вказує, що «вперше:... розроблено поняття *«кримінальні процесуальні засади участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України»*». Надалі в тексті підрозділу 1.1 та у п. 1 Висновків дисертації визначено, що *«кримінальні процесуальні засади участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України (у широкому сенсі) – це вихідні, головні положення, що визначені як у нормах правових актів, так і ті, що не закріплені в окремих правових нормах, але впливають з них, на яких ґрунтується діяльність захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України і яких захисник зобов'язаний дотримуватись з метою забезпечення виконання завдань кримінального провадження»*. Оскільки надалі в роботі не наведено чіткий перелік визначених автором кримінальних процесуальних засад участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України, то під час прилюдного захисту дисертанту варто окреслити конкретний перелік відповідних засад, особливо звернувши увагу на виокремлення тих, *«що не закріплені в окремих правових нормах, але впливають з них, на яких ґрунтується діяльність захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України..»*

2. В ході розкриття кримінальних процесуальних засад участі захисника під час проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні щодо народного депутата України (підрозділ 2.2) дисертант наводить пропозицію внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України в частині *«надання права стороні захисту оскаржувати ухвалу слідчого судді на проведення особистого обшуку народного депутата України, а також проведення обшуку в його чи членів його сім'ї (у разі підозри вчинення народним депутатом України кримінального правопорушення чи його причетності до вчинення кримінального правопорушення) житлі чи іншому володінні, якщо не було досягнуто мети обшуку, визначеної в ст. 234 Кримінального процесуального кодексу України»*. Вважаємо, що наведена пропозиція потребує додаткових аргументів на користь її запровадження як обґрунтованої процесуальної гарантії у провадженнях щодо народних депутатів, аби виключити сумніви у її доцільності як такої, що порушує пропорційність кримінальної процесуальної форми, створюючи додаткові привілеї для окремої категорії учасників досудового розслідування.

3. За результатами вивчення зарубіжного досвіду автор наводить низку переважно слухних пропозицій щодо внесення змін до діючого кримінального процесуального законодавства. Поряд із цим запропоновано *«вперше»* закріпити *«заборону допиту народних депутатів України з тих фактів, які були їм довірені як членам представницького органу»*, що на нашу думку потребує додаткового роз'яснення яким чином має бути визначено *«особливий статус»* такої інформації, в тому числі, враховуючи положення ч. 2 ст. 65 КПК України в частині визначення категорій відомостей, щодо яких особа не може бути допитана як свідок.

4. По тексті дисертації при викладенні власних тверджень та узагальнень автор вказує на те, що вони сформовані на підставі аналізу емпіричних матеріалів, зокрема у вступі йдеться про кількість вчинених кримінальних правопорушень народними депутатами в період 2019-2024 рр., у додатку В наведено аналітичну довідку щодо вивчення 66 судових вироків,

ухвалених у справах за обвинуваченням народних депутатів України у вчиненні ними кримінальних правопорушень в період з 2019 по 2024 роки, проте надалі по тексту дисертації автором не використано результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень для аргументації власних висновків та пропозицій, що підвищило б репрезентативності отриманих дисертантом результатів дослідження .

Перелічені вище зауваження в цілому не впливають на високу позитивну оцінку роботи, оскільки спрямовані на уточнення чи доповнення окремих положень дисертації, а у низці випадків носять спірний чи дискусійний характер.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що тема дисертації актуальна, сформульовані автором висновки й рекомендації є достатньо аргументованими, вирізняються науковою новизною і мають як теоретичне, так і практичне значення.

Таким чином, рецензована дисертація є кваліфікованою науковою працею, що містить результати здійснених автором досліджень. Отримані Григоруком В.О. нові науково обґрунтовані результати в сукупності розв'язують поставлене наукове завдання, що має істотне значення як для доктрин кримінальної процесуальної науки, так і для практичної діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності (081 – «Право»), робота пройшла належну апробацію. Дисертація є кваліфікованою, завершеною працею, у якій не виявлено порушень академічної доброчесності. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації загалом відповідає встановленим МОН України вимогам.

Отже, дисертація на тему «Кримінальні процесуальні засади участі захисника під час досудового розслідування щодо народного депутата України» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах

(наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор – Григоровик Володимир Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

завідувачка навчальної лабораторії

«Юридична клініка»,

доцент кафедри кримінального права та процесу

Державного податкового університету,

кандидат юридичних наук, доцент

Любов ОМЕЛЬЧУК

Державний податковий університет	
Підпис <i>Любов</i>	засвідчую:
<i>Омельчук</i>	Учений секретар
« <i>Любов</i> »	20__р.